

**I. CONSTITUTIONES CONVENTUS PIOTRKOWIENSIS DE
ANNO DOMINI MILLESIMO QUINGENTESIMO VIGESIMO TERTIO^a**

[1]. **Ut palatini officia sua in constituendis rebus venalibus diligenter exercent.** Quia mercatores, artifices et alii, qui rebus ad usum humanum necessariis mercantur, eas ipsas res^b pro arbitrio suo et hominum necessitate, praesertim^c ingruente expeditione bellica, plus aequo aestimare et vendere solent in magnum nobilium et totius populi gravamen, volumus ut palatini officia sua in constituendis rebus venalibus diligenter iuxta vetus statutum^d exercent, quos capitanei locorum in^d eisdem officiis obeundis minime impediunt, sed illos omni ope sua adiuvent; utque ipsi palatini ita^e pretia rebus^e imponant, ut non pluris vendantur post emissas litteras restium, quam alias per mercatores et artifices vendi consueverunt.

[2]. **De furtis prohibendis^f et furibus coërcendis.** Item ad continenda furta et vagos homines coërcendos, capitanei locorum diligenter curabunt homines otiosos et vagabundos, nullisque servitiis aut artificii addictos, in suis capitaneatibus perquirere et cohibere. Nobiles vero in bonis suis tales coërceri per capitaneos permittant, alioquin citati illos coram capitaneis statuere teneantur.

[3]. **De militibus mercenariis in Russia militantibus, qui damna in bonis nobilium inferunt.** Quia milites mercenarii in Russia militantes consueverunt post exactum servitium plurima damna in bonis, tam spiritualium quam etiam nobilium committere, statuimus, quod qui ex ipsis militibus damna aliqua, tam spiritualibus quam etiam nobilibus intulerint, ad ea resarcienda, accepta a nobis stipendii solutione, teneantur.

[4]. **Contra theloneatores thelonea^g et foralia a nobilitate et eius subditis ultra debitum exigentes.** Quia nobilitas queritur theloneatores modum thelonei excedere, volumus ut ipsi theloneatores nostri, tam aquatica, quam etiam terrestria thelonea exigentes, quando aliquid ultra debitum a nobilitate exegerint, id totum citati unicuique resarcire et restituere cogantur. Foralia autem, iuxta antiquam consuetudinem et statuta regni^h, non exigant a nobilitate et eorum subditis, cum frumenta et res suas domesticas ad victum spectantes vendunt aut etiam emunt aliquid pro usu^h suo domestico. Qui vero ad revendendum aliquid emunt in civitatibus vel oppidis, illi foralia solita et licita solvere tenebuntur. A rebus vero mechanicis, quas subditi nobilium ducunt ad civitates et oppida, ut puta rotis, scutellis, cantaris et aliis id genus, foralia moderata accipiantur iuxta antiquam consuetudinem.

[5]. **De progressu ad bellum.** Item ut expeditio bellica ordinato modo fiat, acⁱ ad tuitionem regni, et^j non eiusdem destructionem cedat, veteri ordinationi et statuto³ innitentes, statuimus ac ordinamus, ut castellanus, ad bellicam expeditionem cum nobilibus sui districtus profecturus, quatuor vel ad minus tres dies in loco ad conveniendum designato in districtu suo expectet, et qui nobiles ad diem illam non convenerint, aut cum eo profectionem suam non continuaverint, soli vero absque ipso^k castellano suo proficiscentes, si damnum cuiuspiam fecerint, duplum eiusdem damni solvere damnum passis tenebuntur et debebunt. Idem autem castellanus, cum suo districtu proficiscens, stativa faciet cum nobilibus non in villis nec oppidis, sed prope illa, iuxta statuta regni⁴.

^a W edycji niniejszej uwzględniamy jedynie odmianki tekstowe zawarte w VL.

^b Brak tego wyrazu w VL.

^c et praesertim VL.

^d ne VL.

^{e-e} rebus pretia VL.

^{f-f} De furto prohibendo VL.

^g W VL tu i poniżej: teloneatores, telonea.

^h Brak w VL.

ⁱ Brak w VL.

^j Brak w VL.

^k illo VL.

¹ Por. wyżej w statutach piotrkowskich Jana Olbrachta z 1496 r., zatwierdzenie przywilejów nieszawskich, art. 32, oraz same statuty piotrkowskie, art. 68. Nadto: konstytucje sejmu piotrkowskiego z 1503 r., I; konstytucje sejmu radomskiego 1505 r., I, art. 19; konstytucje sejmu piotrkowskiego 1510 r., I, art. 5; konstytucje sejmu piotrkowskiego 1519 r., I, art. 15.

² Por. Statuty piotrkowskie Jana Olbrachta z 1496 r., art. 52; konstytucje sejmu piotrkowskiego z 1504 r., I, art. 6; konstytucje sejmu koronacyjnego krakowskiego z 1507 r., I, art. 5; konstytucje sejmu piotrkowskiego z 1510 r., I, art. 12 i 13.

³ Por. konstytucje sejmu piotrkowskiego z 1510 r., I, art. 9.

⁴ Idzie tu o statut Kazimierza Wielkiego De terrigenis ad bellum transeuntibus, damna villanis inferentibus (Polskie statuty ziemskie, s. 93).

Et si rustici seu coloni commeatum et alia necessaria ad exercitum illius conducere noluerint, ipse castellanus ad vicinas villas familiares suos vel aliquos probos nobiles mittet. Qui necessaria ipsa omnibus, qui pro illis se contulerint, distribuent et curabunt, ut parata pecunia exolvantur, modo et ordine infrascripto: videlicet foenum, quantum unus equus portare seu trahere potest, solvatur uno grosso; quod duobus equis afferetur seu adducetur, duobus grossis; quod quatuor equis, quatuor grossis. Cassula siliginis una tribus grossis, avenae unus chorus uno grosso; cassula vero avenae duobus grossis solvetur; ^lbos media marca; iuvenca alias *jałowica* sedecim grossis^l; porcus duodecim grossis; aries seu muto tribus grossis; anseres, gallinae et pulli, prout in antiquo statuto descriptum est⁵, solvantur.

[6]. **De faciendis limitibus inter bona nostra regia et subditorum nostrorum, tam spiritualium, quam saecularium.** Quoniam impediri plerumque solent et differri limites inter bona nostra regia et bona incolarum regni nostri, tam spiritualium, quam saecularium, statuimus, ut capitanei et tenutarii nullis iniuriis afficiant subditos nostros ratione limitum, et si quis illorum id fecerit, ex officio capitaneali coram nobis respondebit. Nos vero deputabimus commissarios nostros, qui faciant limites, ac illorum iudicium inhibitionibus nostris non impediemus; assessores seu concommisarios^m nec etiam revisores post ⁿfactos limitesⁿ designabimus, sed quicquid^o commissarii nostri decernerent, illud ratum et firmum esse debebit. Praeterea, cum commissarii nostri convenient ad locum limitum, sive capitaneus seu tenutarius noster exiverit, sive non, eduxerit^p senes, aut^q non, ipsi commissarii nihilominus limites ipsos prosequi et finire debebunt capitanei nostri, ac etiam illius, qui queritur de iniuriis limitum, contradictione seu motione et appellatione ac etiam absentia minime obstante. Praeterea commissarii nostri praedicti duabus septimanis, antequam simul convenient ad faciendos limites, capitaneum seu tenutarium nostrum de tempore et loco sui conventus certiore facient^r, per ministerialem et duos nobiles, ac etiam per litteras^s suas proprias et mandatum nostrum. Si autem dignitarii ad limites ipsos designandi, essent pauci in illa terra seu palatinatu, in quo limites fieri debent, aut forte essent absentes, eo casu ex vicino palatinatu vel etiam ex remotiore commissarios designabimus ad ipsos limites faciendos, non alios tamen, nisi tales, qui in illis terris ubi limites essent faciendi, possessionati fuerint.

[7]. **Renovatio statuti contra homicidas ad quatuor annos.** Quia post antemissum statutum nostrum de homicidiis in magnam audaciam et insolentiam subditi nostri acti, passim homicidia absque ulla Dei et humanitatis ratione committunt, nec iam quisquam^t etiam in templis, nedum domibus tutus esse possit, volentes hanc enormem licentiam coërcere, statutum ipsum nostrum in conventu Piotrkoviensi^u de anno Domini millesimo quingentesimo decimo^v contra homicidas editum⁶, sed postea intermissum, in omnibus punctis et toto eius tenore vigori et auctoritati^w pristinae restituimus, illudque ad quatuor annos proxime sequentes debitae executioni demandari volumus⁷.

[8]. **Ut doctores medicinae apothecas et aromatarias diligenter quotannis revideant.** Quia plerique sunt aromatarii, qui non habitis rebus ad medicinas necessariis unam pro alia ponere solent, vel ex rebus vetustis et evaporatis ipsas medicinas conficiunt, unde plerique homines venire solent in magnum vitae suae discrimen, statuimus et decernimus, ut deinceps doctores medicinae in civitatibus, ubi degunt, apothecas et aromatarias diligenter singulis annis revideant, eisque ipsi aromatarii omnia exponere et ostendere teneantur, sub poena privationis apothecae. Doctores vero tales aromatarios, vel contumaces, vel non habentes res necessarias et valentes, nobis vel consulatui deferre et manifestare tenebuntur sub gratia nostra.

^{l-l} *W VL opuszczone.*

^m commissarios *VL.*

ⁿ⁻ⁿ limites factos *VL.*

^o quidquid *VL.*

^p suo eduxerit *VL.*

^q sive *VL.*

^r faciant *VL.*

^s litteras *VL.*

^t quispiam *VL.*

^u Piotrkoviensi *VL.*

^v 1510 *VL.*

^w auctoritati *VL.*

⁵ *Por. Władysława Jagiełły statut o przechodach wojska, wydany w Lublinie 11 lutego 1432 r. (VL, t. I, s. 112-114) i tegoż potwierdzenie przez Kazimierza Jagiellończyka w Piotrkowie, 3 grudnia 1457 r. (ibidem, s. 191-192).*

⁶ *Por. konstytucje sejmu piotrkowskiego z 1510 r., I, art. 22, 23.*

⁷ *Por. CIP, t. IV-I, nr 23, s. 86-88: Mandatum ad capitaneos regni statutum Piotrkoviense anni 1510 de homicidiis puniendis ad quadriennium instaurari iubens.*